

Vesmír [nedatováno]

1.

Nejprve je třeba vymezit a vzájemně odlišit různé pojmy a myšlenkové vrstvy tohoto a obsahově příbuzných termínů. Etymologicky vykládá Machek (686), že ves = obyvatelé vsi, i nedospělí, a mir = obecní hromada, takže vesmír = všichni lidé, veškerenstvo, ovšem v obzoru jedné vesnice, teprve později chápáno jako celý mir, svět. Latinské universum je odvozeno od unus a verto, takže universus je k jednomu obrácený, v jedno spojený. Vesmír jakožto všehomír resp. všehosvět je tedy svět všeho, svět zahrnující vše, veškerenstvo, úhrn všeho skutečného eventuelně všeho jsoucího, všech jsoucien. Universitas rerum je pak vesmír jako jednota, sjednocenost, souhrn všech věcí. Naproti tomu svět je etymologicky spojen se světlem, ne tak, že svět je sám světlý, nýbrž že je tím, co všechno vychází na světlo, co se vyjevuje na světle. Odtud lze rozlišit dvojí základní tendenci v chápání „vesmíru“: jednak to je důraz na shrnování, integraci do souboru, jednak důraz na vyjevování, na fenomenalitu světa.

2.

Jestliže ovšem chápeme vesmír, univerzum jako úhrn či souhrn všeho, co jest (tj. všeho jsoucího, všech jsoucien, všech věcí), nemůžeme se vyhnout otázce, co je zárukou onoho shrnování, co můžeme považovat za jeho agens, co nebo kdo tento souhrn provádí, uskutečňuje. Chápeme-li celek vesmíru jako danost, nemůžeme předpokládat, že ono integrující agens je jeho součástí. Jako pouhá součást by takové agens muselo mít vymezenou svou pozici v prostoru a čase, tj. muselo by být lokalizováno a temporalizováno. Jako takové by však nemohlo dosáhnout potřebného kontaktu se všemi ostatními jsoucnými, která jsou rovněž lokalizována a atemporalizována. Stručně a zjednodušeně řečeno by integrující agens jakožto jedno ze jsoucien, obsažených ve vesmíru, nemohlo mít žádný přímý ani nepřímý kontakt se jsoucnými, která by byla prostorově tak vzdálena, že by tato distance nemohla být překlenuta v žádném případě v rámci časového intervalu, který je k dispozici (počítáme-li s tím, že jakýkoli reálný kontakt nemůže překonat rychlost světla). Toto dilema nás vede k nutnému závěru, že za těchto okolností nemůže být integrující agens součástí vesmíru, jehož úhrnnost, celkovost garantuje. V tom případě však vesmír přestává být zároveň úhrnem všeho, neboť tu máme integrující subjekt (nebo prostě agens), který není ve výsledném úhrnu obsažen ani do něho zahrnut.

3.

K tomu přistupují ovšem ještě další aspekty, z nichž na některé jenom stručně poukážeme. Kdybychom předpokládali integrující resp. shrnující agens vně rámce daného vesmíru, byl by to první krok k pojetí plurality vesmírů, neboť by nebylo pravděpodobné, že takový integrující subjekt by byl jediný, takže bychom měli hned vedle daného vesmíru ještě „vesmír“ či univerzum integrujících subjektů. Pro toto druhé univerzum by pak ovšem platily zase naše původní úvahy, tj. museli bychom opět hledat garanta integrity tohoto druhého univerza, univerza subjektů. Atd. ad infinitum. Nebo bychom museli opustit koncepci univerza jako daného. A to je ona druhá možnost, kterou se chceme zabývat. – Kdybychom totiž viděli sjednocenost vesmíru zaručenu v aktivitách četných

subjektů intramundánních, nutně bychom museli opustit myšlenku jednoty veškerenstva jakožto dané a museli bychom v ní vidět cíl, eventuelně částečné uskutečnění, v němž je zapotřebí ustavičně pokračovat a v němž žádný dosažený stupeň sjednocení není zajištěn jednou provždy.